

Ἐσὺ Πόλη, ὦ Πόλη!

Μητροπολιτικό Ἔργο / Ι.Μ. Αρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου

- του Μητροπολίτη Αρκαλοχωρίου Ανδρέα Νανάκη (Ομ. Καθηγητή Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης)

Στους αιώνες που μετασχηματίζονταν οι αυτοκρατορίες ο Μέγας Κωνσταντίνος, στις 11 Μαΐου 330 μ.Χ., εγκαινίασε την Κωνσταντινούπολη – Νέα Ρώμη. Την οικοδόμησε στη θέση της αρχαίας ελληνικής πόλης Βυζάντιο, που ίδρυσαν (667 π.Χ.) οι Μεγαρείς.

Η Κωνσταντινούπολη, η πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας, καθίσταται το κυρίαρχο πολιτιστικό, πνευματικό, στρατιωτικό και οικονομικό κέντρο στη «λαγγεμένη Ανατολή» (Κ. Παλαμάς). Η Δύση ατενίζει με δέος το μεγαλείο, της πολυπληθέστερης Πόλης της Ευρώπης. Της Πόλης που, ως κορυφαία έκφραση της Θεοκεντρικότητας των αυτοκρατοριών, εξακτινώνει την Ορθόδοξη πίστη δια του ελληνικού πολιτισμού.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης και ο Ορθόδοξος Αυτοκράτορας είναι οι δύο βραχίονες στον πυλώνα της Ορθόδοξης αυτοκρατορίας της Κωνσταντινούπολης,

που ορθοδόξως Χριστοκεντρίζει και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, ενώ αποδέχεται γλωσσικές και άλλες πολιτιστικές παραδόσεις των σλαβικών λαών.

Της Άλωσης του 1453 από τους Σελτζούκους Τούρκους, προηγήθηκε, το 1204, η πρώτη Άλωση της Πόλης από τους Φράγκους. Οι χριστιανοί της Δύσης, όταν κούρσεψαν την πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας της Κωνσταντινούπολης, δημιούργησαν στους λαούς της Ορθόδοξης Ανατολής διαγενεακό πολιτιστικό τραύμα. Οι εξανδραποδισμοί στην καρδιά της Ορθόδοξης Ρωμιοσύνης, οι βεβηλώσεις των ιερών ναών, γίνονται από τους χριστιανούς της Δύσης.

Ενάμιση περίπου αιώνα προτού οι Δυτικοί αλώσουν την Πόλη, έχουμε με την εγκατάσταση των μουσουλμάνων, νέα δεδομένα στη μικρασιατική χερσόνησο. Το πρώτο μεγάλο βήμα ΤΟ ΚΑΝΟΥΝ όταν ο αυτοκράτορας της Κωνσταντινούπολης ηττήθηκε στο Μάτζικερτ (1071), με επακόλουθο τη διαμόρφωση του Σουλτανάτου του Ρουμ, των «ρωμαϊκών εδαφών» με κέντρο – πρωτεύουσα για λίγο τη Νίκαια και στη συνέχεια έως το 1243 το Ικόνιο. Οι μάχες του Μυριοκεφάλου (1176) και του Βαφαίου (1301), ισχυροποιούν και ενισχύουν τις εγκαταστάσεις των μουσουλμάνων στη Μικρά Ασία. Η πρωτεύουσά των μεταφέρεται (1326) στην Προύσα. Ένα αιώνα (1353) πριν την Άλωση της Πόλης (1453), οι Μουσουλμάνοι διασκέλισαν τα στενά του Ελλήσποντου και πέρασαν στην ευρωπαϊκή πλευρά της αυτοκρατορίας.

Από τον 11ο αιώνα έως την Άλωση της Κωνσταντινούπολης, για τρεισήμισι και πλέον αιώνες, συνεχίζεται η εγκατάσταση και οργάνωση των Σελτζούκων Τούρκων στη μικρασιατική χερσόνησο. Μεταξύ χριστιανικών και μουσουλμανικών κοινοτήτων, διαμορφώνονται νέα δεδομένα.

Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς αιχμάλωτος στην Προύσα (1354) συνομιλούσε με τους μουσουλμάνους. Πολυειδείς πλέον οι σχέσεις και τα αλισβερίσια. Στην αρχή χειμώνας και παραπατήματα.

Το αβέβαιο μέλλον διαμορφώνει στην Κωνσταντινούπολη δύο κινήματα. Των ενωτικών και των ανθενωτικών. Οι ενωτικοί για να ελκύσουν βοήθεια από τη Δύση προωθούν την ένωση των εκκλησιών.

Οι ανθενωτικοί, αποδέχονται το μοντέλο συνύπαρξης χριστιανικών και μουσουλμανικών κοινοτήτων στη Μικρά Ασία. Για τους ανθενωτικούς προέχει η Ορθόδοξη πίστη. Για τους ενωτικούς το πολιτικό αίτημα της συμμαχίας του χριστιανικού κόσμου. Υπερβαίνουν τις μνήμες της πρώτης Άλωσης (1204) και συγκαλούν το 1438 την ενωτική Σύνοδο της Φλωρεντίας-Φεράρας, ενώ υπερεκτιμούν τις δυνατότητες της Δύσης, για την ενίσχυση και διάσωση της

Πόλης. Οι ανθενωτικοί εκφράζουν τα πολυπληθέστερα λαϊκά στρώματα. Το «κρείττοτερον εστίν ειδέναι εν μέση τη πόλει φακιόλιον βασιλεύον Τούρκων ή καλύπτραν λατινικήν», του Δούκα Νοταρά, συνοψίζει την εκκλησιαστική προτεραιότητα των ανθενωτικών, εν μέσω της Θεοκεντρικότητας Χριστιανών και Μουσουλμάνων.

Ο ανθενωτικός Νοταράς, με τους δυο γιούς του, θανατώνονται, από τον νέο ηγέτη – Σουλτάνο της Πόλης, Μωάμεθ Β΄ Πορθητή, μετά από πολυδαίδαλες προσπάθειες για το ποιοι θα τον προσεταιριστούν. Ο ανθενωτικός Γεννάδιος Σχολάριος ανέρχεται, με σουλτανική εύνοια, στον Οικουμενικό Θρόνο της Κωνσταντινούπολης.

Η Κωνσταντινούπολη είχε σχεδόν ταυτιστεί προ της Αλώσεως με την καθημαγμένη αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης. Στη συνείδηση όμως της τότε διεθνούς κοινότητας, αυτός που κατείχε την Πόλη, αναγνωριζόταν αδιαπραγμάτευτα ως νόμιμος ηγέτης, κληρονόμος του κόσμου, στην αυτοκρατορία της καθ' ημάς Ανατολής. Μετά τον θάνατο του τελευταίου ηρωικού αυτοκράτορα, των θρύλων Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου, η νομιμότητα τελεσίδικα περιήλθε στον εικοσιενάχρονο Πορθητή, εις διαδοχή των ορθόδοξων αυτοκρατόρων.

Με κέντρο την Πόλη, οι Σουλτάνοι αποκαθιστούν την αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης στους χρόνους της χριστιανικής ακμής. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης από το 1453 είναι εκκλησιαστικά και πολιτικά υπεύθυνος για το Ρουμ μιλέτ, που συμπεριλαμβάνει χωρίς διακρίσεις όλους τους Ορθόδοξους ραγιάδες.

Η αυτοκρατορία της Κωνσταντινουπόλεως μετά την Άλωση, την Τρίτη 29 Μαΐου 1453, συνεχίζει την Θεοκεντρικότητα της, εν μέσω των μιλετιών: Ορθόδοξου, Μουσουλμανικού, Εβραϊκού, Αρμένικου. Η εφαρμογή όμως οποιουδήποτε φερμανιού προϋπόθετε την υπογραφή του σείχη του Ισλάμ, για να μην αντιτίθεται στη σαρία και το κοράνι. Η Θεοκεντρικότητα στην αυτοκρατορία της Κωνσταντινουπόλεως συνεχίζεται έως το 1923. Όταν με τη συνθήκη της Λωζάνης από την Αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης αναδύεται και το τουρκικό εθνικό κράτος.

Δημοσίευση, Το Βήμα 29 Μαΐου 2025.